

Huhumalu'i HPV

(Human Papillomavirus Vaccine)

Ko e faito'o huhumalu'i ke tokoni ke hao mei he ngaahi kanisā 'oku fakatupu 'e he vailasi HPV

Fakahinohino ma'ae to'uiiki mo honau ngaahi fāmili mo e fānau

immunise

your best protection

Ko e huhumalu'i Human papillomavirus (HPV) 'oku tokoni ia ke ne matu'uaki 'a e vailasi 'oku ne fakatupu 'a e ngaahi kanisa 'oku ma'u he kakai tangata mo fafine.

'Oku ta'etotongi e huhumalu'i HPV ki a kinautolu ta'u 9 ki he 26.

Ko e ha 'a e vailasi HPV?

- Ko e HPV ko e vailasi 'oku lava ke pihia mo mafola atu 'o ka fu'u fevāofi'aki 'aupito 'o lave 'a e kili ki he kili. 'Oku tokolahi e kakai 'oku ma'u he vailasi lolotonga 'enau kei mo'ui.
- Ko e lahi 'o e kakai 'oku pihia 'i he vailasi HPV, te nau sai 'ia kinautolu pe 'o 'ikai ke 'asi mai ha faka'ilonga. Ka 'i he taimi 'e ni'ihī 'oku takaloto pe vailasi 'ia kinautolu 'o 'ikai ke nau mo'ui lelei pea uestia ai e fa'unga mo'ui (cells) honau sino 'o tupunga ai 'enau puke he kanisā 'a mui.

Ko e ha leva e ngaahi kanisā 'oku fakatupu 'e he HPV?

- Ko e kanisā 'oku lahi taha 'e ne 'asi mai, ko e kanisā 'o e kongā ki mui mo lalo 'o e taungafanau. Ka 'ikai fakatokanga'i e mahaki'ia 'o e hū'anga ki he taungafanau 'e malava ke tupu ai e kanisā.
  - Ko e lelei ia 'a hono toutou sivi e taungafanau ke lava mata'ofi e kanisā 'oku 'ikai ha'ofia 'e he huhumalu'i.
- 'Oku toe malava pe foki ke fakatupu 'e he HPV 'a e kanisā 'i he monga mo e ngutu fakatou'osi 'i he kakai tangata mo fafine. 'Oku toe malava foki ke fakatupu 'e he HPV 'a e kanisā 'i he ngata'anga kitu'a 'o e ngakau lahi (anus), halanga fanau (vagina), funga 'o e kakai fefine (vulva) pea mo e fakatangata 'a e kakai tangata (penis).
- Oku 'i ai foki mo e ngaahi kalasi 'o e HPV 'oku nau fakatupu e tonaa 'i he tapu 'o e kakai tangata mo fafine foki.

'OKU FAKAFUOFUA KI HE KAKAI 'E TOKO 8 'I HE TOKO 10
kotoa pe 'oku ma'u kinautolu 'e he vailasi HPV
lolotonga 'enau mo'ui

'Oku malu'i fēfē 'e he huhumalu'i 'a e kanisā?

'Oku hanga 'e he huhumalu'i 'o faka'ai'ai e fa'unga malu'i (immune system) 'o e sino ke ne fo'u 'iate ia pe ha me'amo'ui malu'i ke fakafepaki'i'aki e vailasi HPV 'oku tupu ai 'a e kanisā mo e tonaa 'i he tapu 'o fafine mo tangata.

Ka hū 'a e HPV 'i he sino 'o ha tokotaha kuo 'osi huhumalu'i, 'e hanga 'e he me'amo'ui malu'i (antibodies) 'i honau toto 'o fakafepaki'i 'a e vailasi ni 'o nau hao ai mei he mahaki.

'Oku 'osi ha lau uike hili 'a e huhumalu'i pea toki lava 'a e faito'o 'o malu'i mei he HPV.

'Oku 'ikai lava ke fakatupu 'e he faito'o ni ke puke ha taha 'i he HPV pē ko e kanisā.

Ko e ha e ta'u motu'a 'o ha taha ke huhumalu'i HPV?

'Oku fakapatonu e huhumalu'i ki he fānau ta'u 11 ki he 12 ka 'oku 'atā pe mo ta'etotongi mei he ta'u 9 ki he 26.

- Ko e fānau ta'u 9 ki he 14 'oku huhumalu'i tu'o ua fakamāhina 6 kinautolu.
- Pea huhu tu'o 3 fakamahina 6 leva e ta'u 15 ki 'olunga.

‘Oku ola lelei ange ka huhumalu’i kei iiki e fanau ‘aki e ‘uhinga lalahi ‘e ua.

- Ko kinautolu ‘oku huhumalu’i kei iiki ‘e malohi ange honau fa’unga mo’ui ‘i hono fakafepaki’i e mahaki.
- Ko e faito’o huhumalu’i ‘oku ne *mata’ofi* ha pihia he mahaki – ka ‘oku ‘ikai ke ne *faito’o* ia. ‘Oku ‘uhinga eni ‘e ‘ikai fu’u mālohi e huhumalu’i ia ki a kinautolu kuo ‘osi ma’u ‘e he vailasi HPV makatu’unga ‘i ha ‘osi hoko ha nonofo mo ha mōhenga.

‘Oku fakahoko he ngaahi ‘apiako lahi e huhumalu’i ‘o kamata he kalasi Year 8. ‘Oku ta’etotongi pe foki e huhumalu’i ‘i he ngaahi kiliniki mo e ngaahi senitā mo’ui lelei fakakolo.

‘Oku malava lelei fēfē ‘e he faito’o ni ke fakahoko e malu’i?

- ‘Oku matu’aki pau mo malu ‘aupito e huhumalu’i ni ke mata’ofi’aki e ngaahi vailasi HPV ‘oku nau fakatupu e kanisā.
- ‘Oku toe malava lelei ‘aupito foki ‘a e huhumalu’i ki hono mata’ofi e tona ‘o e fakatangata mo e fakafefine.
- ‘I he ta’u ‘e 10 kuohili ‘oku ha mei he ngaahi fonua lahi ‘a e tokosi’i ange ‘o e to’uiiki ne ma’u kinautolu ‘e he mahaki fakatupu ‘e he HPV koe’uhi ko hono huhumalu’i kinautolu.
- Ko e ‘aonga ‘o e huhumalu’i he ‘oku tolonga pea ‘oku ‘ikai matuku ngofua ‘a hono mālohi.

‘OKU LAKA HAKE HE TOKO
50 ‘I NU’USILA
NI ‘OKU MOLE ‘ENAU MO’UI
MEI HE HPV HE TA’U KOTOA

'Oku malu (safe) fēfē 'a e huhumalu'ī ko 'eni?

- 'Oku falala'anga 'aupito 'a e huhumalu'ī ni 'o 'ikai ala hoko ai ha fakatuutāmaki ki he fānau iiki 'i hono fakatauhoa ki he ngaahi huhumalu'ī natula tatau ma'ae fanau iiki.
- Ko e mamahi e uma mo kula pe fufula tupu mei he huhumalu'ī 'oku hoko ma'u pe ia. 'Oku tātaitaha ke mofi, ngangau'ulu, tokakovi'ia pe pongia ha taha 'oku huhumalu'ī.
- Oku tātaitaha foki ke hoko ha fu'u fepaki kovi (anaphylaxis) mo e faito'o 'i ha hili pe 'a hono fai 'o e huhu. Kapau 'e hoko ha me'a pehē, 'e faito'o ngofua pe ia 'e ha neesi. 'I he 'ene pehee 'oku mahu'inga ki a kinautolu 'oku huhumalu'ī ke nau ki'i tatali ha miniti 'e 20 hili 'a e huhu ke fakapapau'ī 'oku 'ikai ha palopalema 'e hoko.

Ko hai 'e 'ikai fiema'u ke huhumalu'ī?

- Ko ha taha 'oku fepaki kovi ki ai e 'isite pe ko ha faito'o 'oku 'i he huhumalu'ī ni. Ka 'oku ke veiveiua, fetu'utaki ki ho'o tōketā pe neesi.
- Ko e kakai fefine feitama ke nau fakatatali he 'oku te'eki fakapapau'ī 'a e tu'unga malu 'o e faito'o ki a kinautolu. 'I he ngaahi fakamatala kuo 'osi pulusi, 'oku 'ikai ha mei ai 'oku 'i ai ha hoha'a makehe mei he kakai fefine kuo nau 'osi feitama pea toki huhumalu'ī kinautolu.

National Immunisation Register – ko e Lēsisita 'o e Ngaahi Huhumalu'ī kotoa pē

- Ko e huhumalu'ī kotoa pe 'oku lekooti ia 'i he National Immunisation Register (NIR) koe'uhi ke lava 'e he kau 'ofisa ngāue he mo'ui lelei 'o muimui'ī 'a e ngaahi huhu 'oku fiema'u ke hoani mo e kalasi huhu ke fakahoko 'o kau ai mo kinautolu kuo nau hiki atu mei he 'enau tōketā famili ki ha tōketā kehe.
- Ko e ngaahi lekooti ko ia 'e 'aonga fau ki hono muimui'ī'aki e ola 'o e polokalama huhumalu'ī mo e tu'unga mafola 'a e mahaki kanisā.

Teu ma'u mei fe ha ngaahi fakamatala fakaikiiki ki he me'a ni?

Ki ha toe fakaikiiki ange, afe 'o 'eke ki ho'o tōketā, neesi pe ki ha kiliniki mo'ui lelei pe ko ho'o a'utonu ki he **www.health.govt.nz/hpv** pe telefoni ki he **0800 IMMUNE (0800 466 863)** ta'etotongi.

Ko e fakamatala fekau'aki mo e National Cervical Screening Programme 'oku ma'u ia 'i he uepisaiti 'a e National Screening Unit ko e **www.nsu.govt.nz**.

This resource can be viewed at www.health.govt.nz. Revised December 2016. Tongan. Code **HE2017**

immunise

your best protection